

Ιστορικό

Η ιστορία αρχίζει το 1914...

Η ίδρυση της **Ενώσεως Συντακτών Αθηναϊκών Εφημερίδων** (ΕΣΑΕ) συνδέεται με ένα θλιβερό γεγονός, το θάνατο ενός άπορου δημοσιογράφου, η κηδεία του οποίου έγινε με έρανο των συναδέλφων του (έτσι κι αλλιώς, άποροι ήταν τα χρόνια εκείνα οι περισσότεροι δημοσιογράφοι). Στο πρωτόκολλο της απόφασης για την ίδρυσή της προβλεπόταν και ταμείο αλληλοβοήθειας. Το πρακτικό ίδρυσης κατατέθηκε στο Πρωτοδικείο Αθηνών στις 14 Δεκεμβρίου 1914 και κατοχυρώθηκε με απόφασή του στις 17 Ιανουαρίου 1915. Είναι η εποχή ακριβώς της ανάπτυξης του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος, με την εμφάνιση, στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα, των πρώτων εργατικών οργανώσεων. Ο νόμος «Περί σωματείων» του 1914 (Ν. 281/1914) εξασφάλιζε το δικαίωμα σύστασης σωματείων και παρείχε για πρώτη φορά τη δυνατότητα σύστασης μη μεικτών (εργοδοτών-εργατών) επαγγελματικών σωματείων.

Πρώτος πρόεδρος της Ένωσης εκλέγεται ο λογοτέχνης και χρονογράφος Ιωάννης Κονδυλάκης. Μεταξύ των ιδρυτικών μελών της συμπεριλαμβάνονταν αρθρογραφούντες λόγιοι και πνευματικές προσωπικότητες, που άλλωστε ποτέ δεν έλειψαν σε όλη τη διαδρομή της ιστορίας της Ένωσης.

Ας σημειωθεί ωστόσο ότι απόπειρες για τη δημιουργία σωματείων δημοσιογράφων είχαν υπάρξει και στο παρελθόν (όπως το 1908), αλλά αποδείχτηκαν βραχύβιες.

Η πρώτη εικοσαετία

Πάγια αιτήματα της Ένωσης από την ίδρυσή της ήταν η περίθαλψη, ασφάλιση, πρόνοια και αλληλοβοήθεια των μελών της με τη

δημιουργία αντίστοιχων ταμείων και η παροχή έκτακτης αρωγής, όπως στην περίπτωση των συντακτών προσφύγων το 1922. Παράλληλα, ήδη από την πρώτη δεκαπενταετία της λειτουργίας της, η Ένωση έθεσε και ειδικότερα θέματα, όπως την κατοχύρωση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, τη στέγασή της, την ίδρυση ιδιόκτητης λέσχης, τη σύσταση δημοσιογραφικής σχολής, τον κερδοφόρο θεσμό του ετήσιου χορού, τη δημιουργία βιβλιοθήκης, την ίδρυση Μουσείου Τύπου. Επίσης, υποστήριξε την έκδοση σατιρικής επιθεώρησης, του Φανού των Συντακτών, η οποία γνώρισε μεγάλη κυκλοφορία και τα κέρδη της ενίσχυαν τα έσοδα της Ένωσης.

Παρά τον αυξανόμενο αριθμό των μελών της Ένωσης, η οποία το 1935 αριθμούσε περί τα 170 μέλη, μεγάλος αριθμός δημοσιογράφων, περίπου αντίστοιχος με αυτόν των μελών της, παρέμενε εκτός, για λόγους που δεν είχαν πάντα σχέση με κορεσμό του επαγγέλματος. Κατά συνέπεια, παράλληλα ιδρύονται άλλα δημοσιογραφικά σωματεία, όπως ο Γενικός Σύνδεσμος Συντακτών (με προέδρους τους Γεράσιμο Άννινο, Κώστα Πολίτη κ.ά.), στον οποίο συγχωνεύτηκαν σωματεία όπως η Ένωσις Δημοσιογράφων (με προέδρους τους Δ. Βρατσάνο, Θ. Βελλιανίτη, Ανδρ. Πουρνάρα), το Σωματείο Συντακτών (πρόεδρος Αντ. Παπαγιαννόπουλος), ο Σύνδεσμος Επαγγελματιών Δημοσιογράφων (πρόεδρος Σπ. Τραυλός), ενώ ενσωματώθηκε και ο Σύνδεσμος Δημοσιογράφων Πειραιώς (έτος ίδρυσης 1919). Το 1924 έπειτα από συμφωνία συνενώθηκε ο Γενικός Σύνδεσμος με την Ένωση.

Με τον αναγκαστικό νόμο «Περί δημοσιογραφικών συλλόγων» του 1935, τον οποίο συνυπογράφει ο τότε πρόεδρος της Ένωσης Συντακτών Ν. Κρανιωτάκης με την ιδιότητά του ως υφυπουργού Συγκοινωνίας, οι δημοσιογράφοι όλης της ελληνικής επικράτειας εγγράφονται «υποχρεωτικώς» σε ένα δημοσιογραφικό σύλλογο με τον τίτλο Ένωσις Συντακτών της Ελλάδος, με τμήματα σε κύριες πόλεις της περιφέρειας. Η Ένωση, η οικονομική διαχείριση της οποίας ελεγχόταν ετησίως από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, θα έπρεπε να τηρεί ενημερωμένα μητρώα των μελών της, να συστήσει ενιαίο Ταμείο Προνοίας και Συντάξεων, να ιδρύσει και

συντηρήσει δημοσιογραφική σχολή (το πρόγραμμα της οποίας θα εγκρινόταν από το Υπουργείο Εξωτερικών και Εθνικής Οικονομίας), ενώ επιτράπηκε η διοργάνωση μέχρι δύο λαχειοφόρων αγορών ετησίως, τα κέρδη των οποίων θα κατανέμονταν στο Ταμείο Προνοίας, το Ταμείο Συντάξεων και υπέρ της σχολής. Η Ένωση Συντακτών της Αθήνας κατάφερε επίσης να ιδρύσει πρατήριο ειδών πρώτης ανάγκης. Προβλέπονταν ακόμα διευκολύνσεις (μεταφορές) και ορισμένες ατέλειες.

Μεταξική δικτατορία και Κατοχή

Ο παραπάνω νόμος καταργείται από την κυβέρνηση του Ι. Μεταξά και καταρτίζεται ο Α.Ν. 1093/1938 «Περί δημοσιογραφικών οργανώσεων». Στο νεοϊδρυθέν Υπουργείο Τύπου και Τουρισμού δημιουργείται Μητρώο Τύπου όπου εγγράφονται όλοι όσοι ασκούσαν ως κύριο επάγγελμα τη δημοσιογραφία (ιδιοκτήτες, συντάκτες, μεταφραστές, σκιτσογράφοι κ.ά.) αλλά και το υπαλληλικό προσωπικό Τύπου. Όλες οι ενώσεις ιδιοκτητών, συντακτών και προσωπικού συνενώνονταν σε συνδέσμους. Οι σύνδεσμοι αντιπροσώπευαν τις ενώσεις στη Γενική Ένωση Ελληνικού Τύπου (ΓΕΕΤ), η οποία σκοπό είχε να «χαράσσει τας κατευθυντηρίους γραμμάς». Επίτιμος πρόεδρος της ΓΕΕΤ ήταν ο υφυπουργός Τύπου και Τουρισμού.

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος ανέκοψε την εφαρμογή της ελεγχόμενης και συγκεντρωτικής δομής που ο νόμος του 1938 επιδίωκε να επιβάλει στον Τύπο, ωστόσο ίσχυσε με τις κατά καιρούς τροποποιήσεις και συμπληρώσεις του μέχρι την κατάργησή του με το Ν. 346/1969 περί Τύπου της απριλιανής επταετίας, με τον οποίο καταργείται όλη η υφιστάμενη από το 1931 και εξής νομοθεσία περί Τύπου.

Η Ένωση Συντακτών συνέβαλε στην ενίσχυση του εθνικού αγώνα, πέρα από την άμεση συμμετοχή του έμπυχου δυναμικού της, με ανταποκρίσεις από το μέτωπο και με τη διάθεση σημαντικού

χρηματικού ποσού. Στις δράσεις της μέχρι τον Απρίλιο του 1942 συμπεριλαμβάνονται η χορήγηση δανείων σε μέλη της (Ν.Δ. 641/1941), η έκδοση εφημερίδας κάθε Κυριακή και Δευτέρα το 1941 για την ενίσχυση των «αργούντων» δημοσιογράφων, η ενίσχυση του Λογαριασμού Ανεργίας του Ταμείου Συντάξεων Προσωπικού Αθηναϊκών Εφημερίδων με τη θέσπιση του αγγελιοσήμου (Ν.Δ. 465/1941).

Ενεργή ήταν η δράση της ΕΣΗΕΑ την περίοδο 1942-44. Αξιομνημόνευτες πράξεις αντιστασιακής δράσης της Ένωσης ήταν η απεργία των εφημερίδων για τα αιματηρά γεγονότα στο Υπουργείο Εργασίας το 1943, ο εορτασμός της 25ης Μαρτίου 1943, η προσπάθεια συνένωσης των αντιστασιακών οργανώσεων (ΕΑΜ, ΕΔΕΣ, ΠΕΑΝ, ΕΚΚΑ) με πρωτοβουλία της Ένωσης, η φυγάδευση Εβραίων, η έκδοση παράνομων αντιστασιακών εντύπων. Σημαντική ήταν επίσης η συμβολή της Ένωσης στην ενίσχυση του πνεύματος αλληλεγγύης ανάμεσα στο δημοσιογραφικό κόσμο, όπως για παράδειγμα η –με πρωτοβουλία της– ίδρυση του Συνδικάτου Τύπου με πρόεδρο αυτόν της Ένωσης και μέλη εκπροσώπους απ' όλες τις τότε οργανώσεις Τύπου (ΕΠΗΕΑ, Ένωση Εργατών Τύπου, Ένωση Εφημεριδοπωλών κ.ά.), η διοργάνωση συσσιτίων με αποδέκτες ακόμα και μη μέλη της.

Το 1943 παύεται από την κυβέρνηση δωσιλόγων το Δ.Σ. της Ένωσης (πρόεδρος Γ. Καραντζας). Επανεκλέγεται μετά την απελευθέρωση, τον Νοέμβριο του 1944.

Ας σημειωθεί ότι η απώλεια, με άγνωστο τρόπο, του Βιβλίου Πρακτικών των Γενικών Συνελεύσεων και του Βιβλίου Πρακτικών των Διοικήσεων στα χρόνια της Κατοχής αφήνει ιστορικό κενό στην ιστορία της Ένωσης αυτή την περίοδο.

Μεταπολεμικά χρόνια

Το 1945 συντάκτες ημερήσιων εφημερίδων (πρόεδρος Απ. Μαγγανάρης) που δεν εγγράφονταν από την ΕΣΗΕΑ ίδρυσαν την

Ένωση Συντακτών Αθηναϊκού Τύπου (ΕΣΑΤ). Πρόκειται για την Ένωση Συντακτών Περιοδικού Τύπου του 1935, που άλλαξε την επωνυμία της για να συμπεριλάβει συντάκτες του ημερήσιου Τύπου. Η ΕΣΑΤ διαλύθηκε το 1967 με την επιβολή της στρατιωτικής δικτατορίας.

Η αναθεώρηση του καταστατικού του 1973, που είχε καταρτιστεί στο πνεύμα του Ν.Δ. 1004/1971 «Περί δημοσιογραφικού επαγγέλματος» της δικτατορίας, αποτέλεσε κεντρικό θέμα των πρώτων μεταδικτατορικών συνελεύσεων. Το νέο καταστατικό της Ένωσης, που ισχύει έως σήμερα, εγκρίθηκε από το Πρωτοδικείο Αθηνών το 1979.

Στο καταστατικό της η ΕΣΗΕΑ υπερασπίζεται ως θέσφατο την προάσπιση της ελευθεροτυπίας. Η ελευθεροτυπία και η ανεμπόδιστη αναζήτηση της αλήθειας συνιστούν σταθερό αξίωμα για την άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος. Παραδείγματα καταπάτησης αυτής της ελευθερίας υπάρχουν πολλά να αναφερθούν στη διαχρονική πορεία του ελληνικού Τύπου, όπως, όμως, και πράξεις αντίστασης σ' αυτήν, όπως η έκδοση παράνομων εντύπων ή η έμμεση και επικαλυμμένη αντίσταση μέσα από τις σελίδες των νόμιμων. Η δημοσιογραφική οικογένεια θρήνησε και τίμησε συντάκτες της που υπερασπίστηκαν με τίμημα τη ζωή τους αυτό το αξίωμα, όπως στην περίπτωση του Ανδρέα Καβαφάκη και του Κώστα Βιδάλη. Αμφότεροι δολοφονήθηκαν σε περιόδους πολιτικής αναταραχής – ο πρώτος τον Φεβρουάριο του 1922 μέσα στο κύμα τρομοκρατίας κατά των βενιζελικών που εξαπέλυσαν οι πολιτικοί τους αντίπαλοι φιλοβασιλικοί, και ο δεύτερος τον Αύγουστο του 1944, στην προσπάθειά του να καλύψει ειδησεογραφικά την πολιτική κατάσταση που επικρατούσε στη Θεσσαλία μέσα στο έκρυθμο κλίμα.

Ως συνδικαλιστικό όργανο, η ΕΣΗΕΑ προασπίζεται τις διεκδικήσεις των συντακτών, όπως στην περίπτωση της δεκαπενθήμερης απεργίας το 1975 για αιτήματά τους προς τους εκδότες. Στην απεργία πρωτοστάτησαν δημοσιογραφικές προσωπικότητες όπως οι Δημήτρης Ψαθάς, Πάυλος Παλαιολόγος, Σπύρος Μελάς, Μάριος Πλωρίτης, Χρήστος Πασαλάρης, Απόστολος

Μαγγανάρης, Νίκος Καραντηνός. Ιστορική θεωρείται η έκδοση της εφημερίδας των απεργών με τίτλο Αδέσμευτη Γνώμη από την ΕΣΗΕΑ στις 13 Μαΐου (υπό την προεδρία του Σπ. Γιαννάτου), σε συνεργασία με την Ένωση Τεχνικών Ημερησίου και Περιοδικού Τύπου Αθηνών (ΕΤΗΠΤΑ). Τη διεύθυνσή της ανέλαβε ο Κώστας Νίτσος (βλέπε σελ.191).

Από τα πιο επιτυχή εγχειρήματα για την υποστήριξη των οικονομικών πόρων της Ένωσης ήταν το Λαχείο Συντακτών, που αποτέλεσε σημαντικό τροφοδοτικό πόρο των ενώσεων συντακτών όλης της ελληνικής επικράτειας. Ο Α.Ν. 339/1936 «Περί κρατικών λαχείων» παρείχε στην Ένωση την «κατ' εξαίρεσιν» δυνατότητα διενέργειας λαχείου υπέρ του σκοπού της, δικαίωμα που κατοχυρώνεται και με μετέπειτα νομοθετικές πράξεις (όπως ο Α.Ν. 1093/1938 και το Ν.Δ. 3616/1956).

Μετά την κατάργηση του Λαχείου Συντακτών από τη δικτατορία, θεμελιώνεται με εισήγηση της Ένωσης ο δημοσιογραφικός ιατροφαρμακευτικός και ασφαλιστικός οργανισμός ΕΔΟΕΑΠ (Α.Ν. 248/1967· παρόμοιες ενέργειες είχαν γίνει το 1938, 1947 και 1956) για την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και ασφάλεια των μελών και των οικείων τους, πάγια επιδίωξη της Ένωσης από τη σύστασή της.

Το 1998 ιδρύεται με προεδρικό διάταγμα το Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ με σκοπό την ανάπτυξη δραστηριοτήτων για την εν γένει «προαγωγή του μορφωτικού και πολιτιστικού επιπέδου της ελληνικής κοινωνίας και ειδικότερα των δημοσιογράφων».

Η ΕΣΗΕΑ είναι ιδρυτικό μέλος –μαζί με τις υπόλοιπες τέσσερις δημοσιογραφικές ενώσεις: Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης (ΕΣΗΕΜΘ), Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Πελοποννήσου, Ηπείρου και Νήσων (ΕΣΗΕΠΗΝ), Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδος και Ευβοίας (ΕΣΗΕΘΣΕΕ), Ένωση Συντακτών Περιοδικού και Ηλεκτρονικού Τύπου (ΕΣΠΗΤ)– της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ενώσεων Συντακτών (ΠΟΕΣΥ), το 1994, με πρώτο πρόεδρο τον Δημήτρη Γκλαβά, πρόεδρο και της ΕΣΗΕΑ.

Επίσης, είναι μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Δημοσιογράφων (IFJ) και της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Δημοσιογράφων (EFJ).